

Monumentaal Groen- praktijkdag historische bomen

Impressie van de praktijkdag Monumentaal Groen, 30 oktober 2014 op Wildenborch

De tweede praktijkdag Monumentaal Groen heeft als onderwerp **bomen**. Historische bomen zijn beeldbepalend op Gelderse landgoederen en er is veel te leren en te verbeteren in het beheer van bomen. Ruim dertig deelnemers deelden op 30 oktober 2014 op landgoed De Wildenborch hun ervaringen en werden geïnspireerd door Nicolaas Verloop, Floris van Hintum (Helicon), Klaas de Boer, Bart van der Schoot en door elkaar.

De Wildenborch

De Wildenborch is ooit ontstaan als kasteel van roofridders in een wild, waterrijk en moerassig gebied. Na jaren van strijd werd het kasteel ontmanteld. Op deze plek is later landgoed De Wildenborch ontstaan. Eind 18^e eeuw kwam het landgoed in vervallen staat in handen van de familie Staring. Begin 19^e eeuw introduceerde A.C.W. Staring, landheer en dichter, moderne ideeën voor landgoedbeheer op de Wildenborch waaronder vele exoten op het landgoed, zoals Amerikaanse eiken en cipressen. Deze exoten horen op de Wildenborch dus bij de cultuurhistorie!

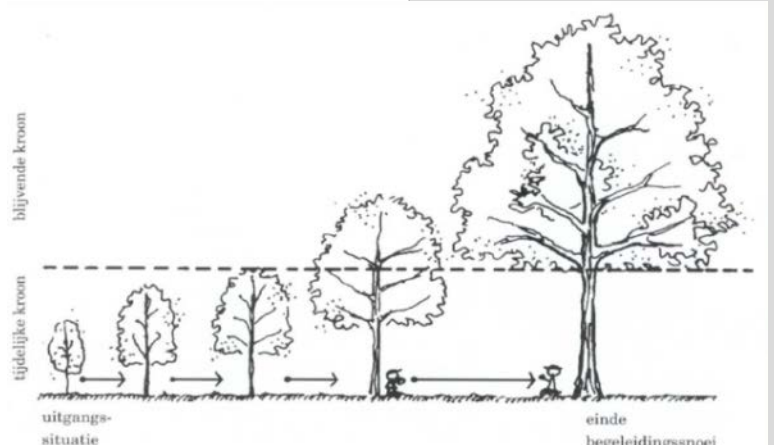

Begin 20e eeuw is het landgoed even uit de familie geweest, tot het in 1930 terug gekocht werd door kunsthistoricus Mr. A. Staring, oom van de huidige beheerder Jennine van de Plassche-Staring. De tuinaanleg zoals die nu is én de bijzondere beeldencollectie zijn van zijn hand. De oom en vader van Jennine van de Plassche-Staring hebben het landgoed ondergebracht in een familiestichting, waardoor het landgoed als geheel en zonder 'verervingsperikelen' kan blijven voortbestaan. De laatste jaren zijn aan de tuin verschillende gedenkbomen toegevoegd, o.a. voor de geboorten van (klein)kinderen.

Bomen vitaal houden

Nicolaas Verloop (Pius Floris) geeft de deelnemers in zijn presentatie waardevolle tips over hoe je bomen kunt begeleiden en langer kunt behouden (zie deze [link](#)). Nicolaas neemt de deelnemers mee in de levenscyclus van bomen.

De snoei van jonge bomen is gericht op het bereiken van het uiteindelijke gewenste beeld van de boom. De kroon die de boom bij aanplant heeft, zal dus uiteindelijk geheel verdwijnen (zie afbeelding). Om grote snoeiwonden aan de boom te voorkomen snoei je altijd eerst de dikke takken (dus niet: de onderste takken) en nooit takken tegenover elkaar snoeien, maar kruislings.

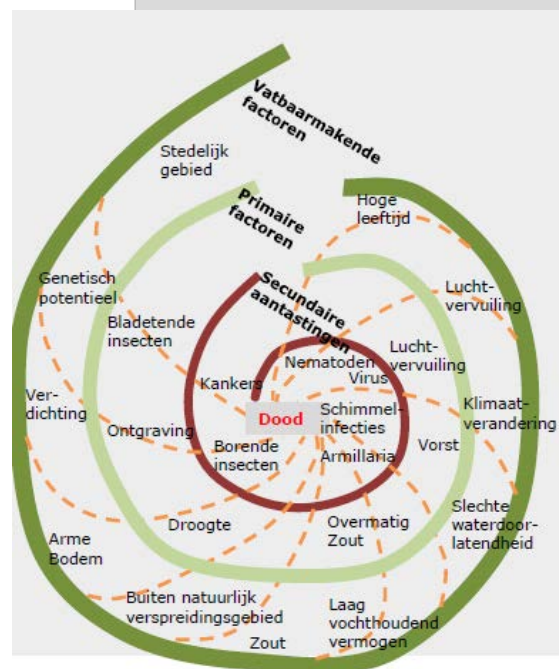
figuur 46. de kroon die de boom bij aanplant heeft zal geheel verdwijnen (naar: Reuver, 1993)

De aantrekkingskracht van Gelderland wordt mede bepaald door het groene karakter. Groen zit in het DNA van Gelderland en het groene erfgoed is hiervan een aansprekend deel. Groen erfgoed is echter niet of nauwelijks rendabel te exploiteren. Daarom spant de provincie Gelderland zich in om samen met eigenaren en beheerders het historische groen in stand te houden, in combinatie met hedendaags gebruik. Specifiek zijn vakmanschap, kennis en kunde cruciaal voor de instandhouding van groen erfgoed. Om dit te ondersteunen organiseert de provincie praktijkdagen Monumentaal Groen i.s.m. het Gilde van Tuinbazen en Helicon. Meer informatie www.duurzamelandgoederen.nl

'Landschap bestaat bij bomen weghalen: coulissen, doorkijkjes, dan krijgen bomen waarde!' Nicolaas Verloop

Nicolaas nodigt de deelnemers uit om goed te leren kijken naar (de kruinen van) bomen om zo te kunnen beoordelen hoe vitaal ze zijn. Symptomen van een minder vitale boom zijn vergeling, klein blad, twijgsterfte, transparantie in de kruin. Hoe minder vitaal een boom is, hoe vatbaarder hij is voor ziektes. Als een boom eenmaal ziek is, kun je niet veel meer doen behalve stervensbegeleiding en verlengen van de levensduur.

Bij eerste tekenen dat een boom minder vitaal is, kun je vaak wél nog van alles doen. Een van de oorzaken dat het minder goed gaat met een boom kan bijvoorbeeld verdichting van de grond zijn. Dit kun je checken door met de hand een pin in de bodem te prikken: dat moet moeiteloos gaan, anders kun je ervan uitgaan dat de bodem te verdicht is. De bodem lossen maken kan door het bodemleven te stimuleren, b.v. door het aanbrengen van compost onder de boom of het inzetten van een 'een legertje wormen' en soms zijn ook speciale technieken nodig die Nicolaas beknopt behandelt in zijn presentatie. De winst bij het beheer van bomen is te behalen door bomen vitaal te houden, dat wil zeggen goed inspelen op de vatbaarmakende factoren (zie afbeelding), aldus Nicolaas. Dat betekent dus eerder handelen, voordat een boom ziek is!

De conditie van een boom bepaal je eerst op het oog met de VTA methode (**Visual Tree Assessment**). Voor nader onderzoek zijn metingen e.d. beschikbaar die je iets kunnen zeggen en "voorspellen" over een veterane boom. Dit is vrij kostbaar, dus vooral aan te raden als het gaat om een indicatie van ziekte bij een dierbare boom die je graag wilt handhaven. Met de uitkomsten van het onderzoek kun je gericht maatregelen nemen om de boom langer te behouden.

Met snoeien kun je een boom een verjongingskuur geven door ruimte te creëren voor blad aan de binnenkant van de kruin (met een handzaag! Zie dia's 58 en 59 van de presentatie via deze [link](#)).

Bomen in een glad gemaaid gazon is geen goed idee, aldus Nicolaas. Bomen hebben rondom een strooisel laag nodig.

Denken in boomcomposities en omgaan met de omstandigheden

Tijdens de wandeling worden veel tips uitgewisseld en bediscussieerd. De deelnemers zijn het erover eens dat het belangrijk is om meer ruimte te maken in het parkbos: door bomen weg te halen krijgen andere bomen meer ruimte en ontstaat een rustiger beeld dat beter past bij een parkbos. 'Denk in boomcomposities' aldus Klaas de Boer.

Denk in boomcomposities.

'Kijk in de kroon van een boom om te kijken hoe het met de vitaliteit is.'
Nicolaas Verloop

Een boom heeft een strooisel laag rondom nodig.

Maak zichtassen breed: ze groeien snel weer dicht.

In het parkbos buiten de gracht kan de dynamiek van het bos meer zijn eigen gang gaan. Daar waar het bos en de tuin elkaar ontmoeten, verdient het bos meer aandacht. Zo is het zinvol om het parkbos naast de berceau terug te snoeien, zodat de waardevolle en kostbare berceau voldoende licht krijgt. Wat betreft zichtassen geldt: maak die heel breed! Voor je het weet zijn ze namelijk dichtgegroeid.

De Wildenborch was vroeger een moeras, tegenwoordig is de grondwaterstand overwegend juist erg laag met grote fluctuaties tussen zomer- en winterpeil. Tijdens het bezoek aan de Wildenborch vallen de steile, hoge oevers van de vijver op. Vroeger stond het water bijna tot aan de oeverrand en ook 's winters staat het water veel hoger (de boot ligt dan klem in het boothuis). Het waterpeil wordt door het waterschap kunstmatig laag gehouden om de omliggende landbouwgrond droog te houden voor de boeren. De bomen op de Wildenborch hebben zich redelijk goed aan kunnen passen aan het lage waterpeil. De grote fluctuaties in het waterpeil zijn echter erg slecht voor de kwaliteit van de monumentale bomen op de Wildenborch (er gaan veel beuken dood). Jennine van de Plassche-Staring is hierover in gesprek met het waterschap.

(Emotionele) keuzes maken

Tijdens het middagprogramma besteedt Helicondocent Floris van Hintum aandacht aan de waarde van bomen voor mensen in relatie tot keuzes die een tuinbaas maakt. De presentatie van Floris kunt u downloaden via [deze link](#). Bewoners en bezoekers hechten vaak veel waarde aan oude structuren. Dat maakt het vervangen van bijvoorbeeld een eeuwenoude bomenlaan een emotioneel besluit. Floris adviseert de deelnemers om dit besluit toch tijdig te nemen. Dan is er tijd om mensen in de omgeving te vertellen waarom het nodig is de laan te vervangen. En dan is er voldoende tijd voor de benodigde procedures (denk o.m. aan de Flora en Faunawet en evt. benodigde mitigerende maatregelen) en om afscheid te nemen van de laan. Tegen de tijd dat een laan onveilig wordt voor bezoekers ben je eigenlijk te laat met het besluit om hem te vervangen.

De meeste deelnemers zouden ervoor kiezen om een oude laan in zijn geheel te vervangen en niet te werken met nieuwe bomen tussen de oude te planten (tenzij de jonge bomen schaduw kunnen verdragen en er slechts enkele bomen slecht zijn): daar krijg je uiteindelijk geen mooie laan van. Doel is op langere termijn een mooie, nieuwe laan te creëren. Dat vraagt van eigenaren om in de toekomst te kijken, naar hoe de laan er over 50 jaar uit ziet. Klaas de Boer: na een jaar of tien, vijftien is de laanstructuur al echt weer goed te ervaren. Bij de aanleg van het landgoed in het verleden zag de laan er ooit zo uit.

Het waterpeil op de Wildenborch fluctueert sterk: 's winters staat het water tot aan de witte rand op de brug. Dat is ook hoe hoog het water vroeger stond. De eigenaren zijn in gesprek met het waterschap over een hoger waterpeil en minder fluctuaties.

Veel kennisuitwisseling en goede gesprekken onderling.

Geef bomen (meer) de ruimte!

De moerascipres op het voorterrein van de Wildenborch.

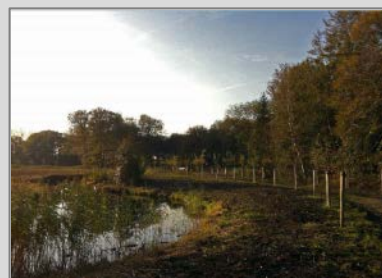

Maarten Vos heeft recent ervaring opgedaan met het vervangen van een laan op landgoed De Colckhof. Aanvankelijk was hiertegen veel weerstand uit de omgeving. Dat is inmiddels tot rust gekomen, bij een recente peiling kreeg Natuurmonumenten van bezoekers een dikke 8 voor het beheer van De Colckhof. Wat betreft het onderhoud van de laan kiest Maarten ervoor om de bomen elk jaar te snoeien. Hij zet de bomen terug op één top en snoeit een dikke tak. Het lijkt wellicht efficiënt om slechts eens in de twee, drie jaar te snoeien, maar dat is het volgens Maarten niet: *'dan ben ik zes dagen bezig wat per saldo evenveel tijd is, heb ik veel rommel en ook zwaarder materiaal nodig om al het snoeihout af te voeren.'*

Nieuw leven

Op de Wildenborch worden gedenkbomen geplant, onder meer bij de geboorte van een nieuwe telg in de familie. Recent is er een kleinkind geboren, een jongetje. De boom van zijn vader staat op het voorterrein van de Wildenborch, het is een prachtige herfstboom. De deelnemers geven suggesties voor een boom voor het kleine jongetje: een varenbeuk (mooie boom, mooi blad) of een Zilveresdoorn (mooie boom met prachtige herfstkleuren!). Dat zijn de monumentale bomen van de toekomst, mits ze naast elkaar passen en elkaar niet gaan beconcurreren.

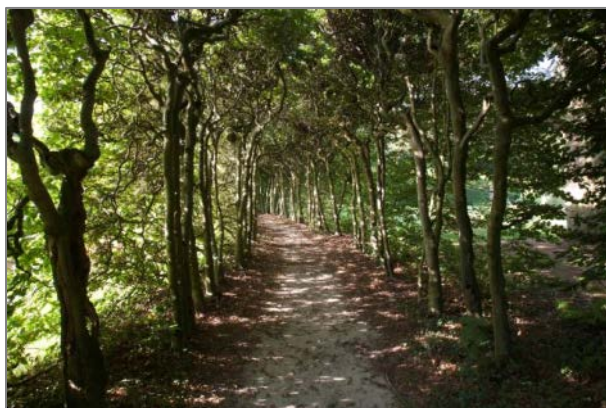
Alle relevante informatie rond de praktijkdagen Monumentaal Groen is ook te downloaden via www.duurzamelandgoederen.nl.

Verjongde laan op De Colckhof.

Deze eeuwenoude boom is nu de slaapplek van drie pauwen.

De bijzondere, berceau op de Wildenborch.

Het oude zwembad is nu het domein van ijsvogels en de kamsalamander.

Een van de bijzondere, gerestaureerde beelden op de Wildenborch.